

**Справа “Михайленки та інші проти України”
(Mykhalenky and others v. Ukraine)**

У рішенні, ухваленому 30 листопада 2004 року у справі “Михайленки та інші проти України”, Суд постановив, що:

- було порушення ч.1 ст. 6 Конвенції;
- було порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявникам такі суми:

- п. Михайленко – 707 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 3080 євро як компенсацію моральної шкоди і 135 євро на відшкодування судових витрат;
- п. Михайленку – 2029 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 1800 як компенсацію моральної шкоди і 135 євро на відшкодування судових витрат;
- п. Ганушевичу – 1085 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 2960 євро як компенсацію моральної шкоди і 135 на відшкодування судових витрат;
- п. Марченку – 2002 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 3360 євро як компенсацію моральної шкоди і 135 євро на відшкодування судових витрат;
- п. Юдєноку – 971 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 2800 євро як компенсацію моральної шкоди і 135 євро на відшкодування судових витрат;
- п. Мишку – 1186 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 2680 євро як компенсацію моральної шкоди і 135 євро на відшкодування судових витрат;
- п. Безпальку – 2271 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 1680 євро як компенсацію моральної шкоди і 135 євро на відшкодування судових витрат;
- п. Зоренку – 962 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 2720 євро як компенсацію моральної шкоди і 135 євро на відшкодування судових витрат;
- п. Аргітку – 926 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 1680 євро як компенсацію моральної шкоди і 135 євро на відшкодування судових витрат;
- п. Ліцкевичу – 940 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 2560 євро як компенсацію моральної шкоди і 135 євро на відшкодування судових витрат;
- п. Тищенко – 1283 євро у відшкодування матеріальної шкоди, 1400 євро як компенсацію моральної шкоди і 135 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявниками є одинадцять громадян України. Усі заявники є мешканцями міста Чернігова.

У період між 1997 та 2000 роками заявники звернулися із судовими позовами про стягнення заборгованої зарплати та інших належних їм виплат з державного підприємства “Атомспецбуд”, яке свого часу проводило роботи у м.Чорнобилі у зоні відчуження. Позови усіх заявників було задоволено місцевими судами. Втім жоден із заявників не отримав виконання відповідного судового рішення щодо себе у повному обсязі. Судові рішення стосовно трьох заявників не були виконані навіть частково, решта заявників отримали лише незначні частки із присуджених їм сум заборгованостей.

У листі Міністерства енергетики від 17 червня 1999 року, надісланому на запит одного із заявників (п. Ганушевича), стверджувалося, що невикплата заборгованих сум належної йому зарплати має місце через скрутне економічне становище підприємства-боржника. У листі також зазначалося, що проблема підприємства-боржника потребувала прийняття рішень на державному рівні.

Листом від 5 травня 2001 року те саме Міністерство повідомляло заявника про те, що попри вжиті заходи фінансовий стан підприємства-боржника істотно не поліпшився. Окрім того, у зазначеному листі вказувалося, що найбільше коштів підприємству “Атомспецбуд” заборгувало Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи.

31 жовтня 2002 року заявники надіслали Прем'єр-міністру України лист, у якому повідомляли, що усі вони звернулися до Європейського суду з прав людини і у зв'язку з цим пропонували вирішити їхнє питання за процедурою дружнього врегулювання. Умовою заявників було повне виконання Урядом судових рішень у їхніх справах, а також сплата компенсації шкоди, заподіяної зволіканням виконання зазначених рішень, у розмірі від 20 до 50 тисяч гривень кожному з них.

У відповідь представник Уряду повідомив заявників, що процедура дружнього врегулювання може бути розпочата лише після того, як Суд ухвалить рішення про прийнятність заяв до розгляду. Також у зазначеній відповіді містилася інформація про те, що підприємство "Атомспецбуд" є боржником у багатьох інших справах і загальна сума його боргу за усіма виконавчими листами становить 3 849 312 гривень (592 201 євро). Крім того, у листі-відповіді зазначалося, що забезпечення виконання судових рішень шляхом накладення арешту на майно боржника з метою наступної реалізації цього майна для отримання коштів на виплату боргу вимагало спеціального дозволу Міністерства з питань надзвичайних ситуацій, оскільки майно боржника знаходилося у зоні радіоактивного забруднення. Відповідного дозволу надано не було.

27 червня 2002 року Міністерством енергетики було ухвалено рішення про ліквідацію підприємства-боржника і створено ліквідаційну комісію. У період від 7 жовтня 2002 року до 9 липня 2003 року державна виконавча служба припинила виконавчі провадження щодо усіх заявників і передала згаданій комісії усі виконавчі листи як вимоги кредиторів. Ліквідаційна процедура триває ще досі.

Зміст рішення Суду

Посилаючись на ч. 1 ст. 6 Конвенції, заявники скаржились на невиконання судових рішень на їх користь протягом тривалого періоду часу. Вони також стверджували, що, всупереч ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, було порушено їхні права на мирне володіння своїм майном.

Заявники звертали увагу на те, що причиною невиконання судових рішень у їхніх справах були не дії чи бездіяльність державної виконавчої служби, а відсутність необхідних заходів на загальнодержавному рівні. Вони також наголошували на тому, що оскільки підприємство-боржник було державним підприємством, держава повинна була взяти на себе відповідальність за виплату його боргів.

Суд вкотре відзначив, що ч. 1 ст. 6 Конвенції гарантує кожному право заявляти у суді вимоги, які стосуються його цивільних прав чи обов'язків. Таким чином зазначене положення втілює право на суд, а право на доступ до суду є одним із його аспектів.

Суд також повторив свій висновок про те, що право позивача на суд було б ілюзорним, якби національні правові системи договірних держав допускали невиконання остаточного судового рішення на шкоду однієї зі сторін спору.

Суд вказав, що для держави є неприйнятним пояснювати невиконання судового рішення відсутністю коштів. Затримка виконання рішення може бути виправданою у виняткових випадках, однак вона не повинна порушувати саму сутність права, гарантованого ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Стосовно обставин даної справи Суд відзначив, що держава не повинна була, посилаючись на фінансові труднощі, перешкоджати заявникові скористатися наслідками судового рішення у його справі. Суд вказав, що рішення у справах заявників залишаються невиконаними частково чи повністю ще й досі. Він також зазначив, що для визначення часу невиконання судових рішень не слід обмежуватись лише періодом їх невиконання на стадії виконавчого провадження. Період невиконання судових рішень має визначатись також із урахуванням тривалості процедури повернення боргів кредиторам під час здійснення ліквідації підприємства-боржника. Тому Суд вказав, що період невиконання судових рішень стосовно заявників становив від трьох до семи років залежно від справи.

Суд, зрештою, дійшов висновку про те, що державні органи, не вживши необхідних заходів для виконання остаточних судових рішень у справах заявників, позбавили ч. 1 ст. 6 Конвенції будь-якого корисного значення. Відтак мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Стосовно скарги заявниці на порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції Суд вкотре зазначив, що неможливість заявника отримати виконання судового рішення на його користь становить втручання у право на мирне володіння майном, яке закріплене у ч. 1 ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Щодо обставин даної справи Суд вказав, що відсутність у заявників можливості домогтися виконання остаточних судових рішень у їхніх справах протягом тривалого періоду часу (від трьох до семи років залежно від справи) є втручанням у право заявників на мирне володіння майном у сенсі ч. 1 ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Втручання у право заявників було частково виправданим заборонаю на вивезення радіаційно забрудненого майна підприємства-боржника, що знаходилося у відповідній Чорнобильській зоні, власне зоні обов'язкового відселення. Суд однак зауважив, що попри те, що дії щодо встановлення зазначеної заборони були спрямовані на задоволення законних державних інтересів, держава не змогла досягти справедливого балансу між цими інтересами та інтересами заявників, які були змушені зазнати істотних фінансових обмежень.

Не виконуючи остаточні судові рішення у справах заявників, державні органи перешкодили та й досі перешкоджають заявникам отримати ті грошові суми, на які вони мають право. Тому Суд постановив, що мало місце порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України М.Ю. Пришляк та П.М. Рабіновичем.